

IVAN HUIĆ

DOLAZAK NA SLUŽBU U HERCEG-NOVI

Boka, Kumbor, Informbiro, Mornarica, Partijski biro, SKOJ-NOJ

Prošlo je pedeset godina od mog dolaska na službu u Herceg-Novi.
Tih pedeset godina vezano je za moj životni put
od februara 1948. godine do 1998. godine i dalje.
Danas je 8. februar 1998. godine.
Dan kada sam došao u Herceg-Novi prije pedeset godina.

Boka

Doputovao sam zajedno sa **Mirom Sekulićem**, mojim školskim drugom iz Vojne akademije. Postavljeni smo za omladinske rukovodioca puka u Kumboru. Miro je postavljen za omladinskog rukovodioca sedmog, a ja u šestom puku mornaričke pješadije. Oboje smo bili u činu potporučnika - to je bio drugi oficirski čin u to vrijeme. Prvi čin je bio zastavnik. Godine **1949.** to je izmenjeno. Ukinut je čin zastavnika i preimenovan u čin potporučnika, a svi drugi činovi su promaknuti za jedan čin više, tada sam postao poručnik. Ubrizo sam unapređen u čin kapetana, a već **1951.** godine u čin kapetana I klase, odnosno poručnika bojnog broda. Svi smo na epolete stavili po jednu novu zvijezdicu. Tako sam imao na epoletama po dvije zvijezdice. Mnogi civili su nam čestitali na unapređenju. U stvari to je bila samo administrativna izmjena postojećeg stanja.

Iz Splita po završetku političkog kursa od mjesec dana dobili smo raspored u Boku. Boka Kotorska je u to vrijeme bila na glasu kao loš garnizon. Svi su se pribajivali službe u Boki. Pričalo se kako je to pusto mjesto bez društvenog života i sl. Nismo bili zadovoljni kada nam je saopšteno da smo postavljeni u Kumboru. Meni je prije toga rečeno da sam izabran za ađutanta komesaru Mornarice admiralu Đuru Lončareviću.

No kako sam u ratu bio na dužnosti omladinskog rukovodioca bataljona, a pored toga završio sam akademiju kao jedan od najboljih i imao zvanje „Titovog pitomca“, a to je bio slučaj i sa Mirom Sekulićem, tadašnji omladinski rukovodilac Mornarice **Vidoje Žarković**, kasnije poznati jugoslovenski visoki rukovodilac, uzabrao je mene i Mira na dužnost omladinskog rukovodioca. Bili smo i mladi. Imao sam nepune dvadeset tri godine.

Iz Splita smo krenuli parobrodom ujutro sedmog februara. Putovali smo cijeli dan i stigli u Dubrovnik naveče. Prespavali smo u Gružu. Ujutro oko osam časova krenuli smo autobusom za Herceg-Novi. Put je bio makadamski, loš. Putovalo se preko dva časa, sa odmorom u Grudi. Priroda usput bila je prekrasna. Zelene borove šume povиše i niže puta ili obradene njive, vinogradi. Sretali smo usput Konavljanke u divnoj narodnoj nošnji.

Stigli smo u Herceg-Novi. Dan je bio lijep, sunčan, topao. Prošetali smo glavnom ulicom do pijace, koja je tada bila na sadašnjem trgu Nikole Đurkovića. Pijaca je bila slabe ponude. Bilo je dvije prodavnice voća. Bilo je naranči. Bile su vrlo skupe za tadašnja moja primanja. Poslije razgledanja Novoga pješice smo krenuli u Meljine. Trebali smo se javiti u Komandu Vojno pomorske zone. Nosili smo pješadijske uniforme. Bili smo gotovo kicoški obučeni za to doba. Prtljage smo imali malo.

Javili smo se u političko odelenje kod kadrovika za politički kadar, kapetana **Dušana Lopičića**. Lopičić je bio interesantna ličnost. Predratni komunista, negdje od **1936.** godine.

Onizak, proćelav. U pristupu govoru pomalo teatralan. On nas je primio, zaveo u evidenciju i poslao nas kod omladinskog rukovodioca Vojne zone poručnika I ranga /tada je to bio mornarički čin, danas poručnik bojnog broda/ **Duška Radića**, bio je naše godište. Mlad, temperamentan, pomalo teatralan. Primio nas je veoma ljubazno. Porazgovarao s nama. Upoznao nas sa jedinicom u koju smo raspoređeni. Bio je zadovoljan što mu za niže podređene dolaze mladi školovani oficiri.

Krenuli smo pješice do Kumbora, do kojeg iz Meljina ima oko četiri kilometrara. Tada je put bio makadamski i naravno prašan. Brzo smo pronašli kasarnu i komande pukova.

Javio sam se komesaru puka **Ambri Živkoviću**. Primio me je veoma srdačno. Živković je bio predratni komunista iz Vodica kraja Šibenika. Srednjeg rasta, crnomanjast. Odveo me je u politički odsjek da me upozna sa političkim radnicima puka. Organizacioni sekretar bio je **Boško Kardum**, Hercegovac. Crne puti i crne kose. Veoma neposredan. Instruktor za agitaciju bio je **Nenezić**, relativno visok, Crnogorac, veselo, stalno nasmijan i sklon šali. Zatim za kulturu je bio instruktor **Divac**, Bosanac. Odeblji čovjek. Dobroćudan kao što to znaju biti Bosanci.

Dobio sam mjesto u kancelariji sa Divcem. Bio je tada pun optimizma. Pomalo umišljen. Smatrao sam da sam po obrazovanju iznad gotovo svih u političkom odsjeku, sem Karduma i Živkovića, koje sam posebno cijenio.

Komandant puka bio je potpukovnik **Joko Borota**, Budvanin. Prvoborac iz Prve proleterske brigade. Veoma snažan čovjek. Visok oko 190 cm. Predratni profesionalni bokser teške kategorije. Imao je masu od oko 100 kilograma, ali veoma elastičan, pokreti su mu bili laki, skakao je na fiskulturi dalje od svih. Zadržao je sportsku formu.

U ratu je bio pravi junak. O njemu su bile zapisane razne angdote. Jedna je bila:
„Zatekao je jednog mladog borca kako u seljačkoj planinskoj kolibi piće mlijeko. Šta radiš to nesretniče, znaš li za naredbu Vrhovnog komandanta Tita da niko ne smije dirati seljačku imovinu. Mladi borac se postidio i brzo napustio kolibu. Joko se nasmijao i popio preostalo mlijeko.“

Uživao je respekt kod viših instanci. Jednom mu je načelnik štaba Zone **Špiro Špadijer** nešto preko telefona prigovarao i to povišenim tonom. Joko mu je samo rekao „Špiro povedi računa kako sa mnom razgovaraš“ i zatvorio mu telefon.

Jednom je bio u obilasku puka general **Vukotić** iz političke uprave. Pored Joka bio sam i ja u pratnji. Podsjetili smo veliku baraku gdje je održavan čas vojnicima. Stolica nije bilo. Vojnici su sjedeli na podu. Kada smo izašli iz barake Vukotić je zamjerio Joku. „Joko zašto vojnici

nemaju klupe, nema smisla da sjede na podu.“ „E moj Aco“, nazvao ga je po imenu, „znaš li da si ti mene posjedao u ratu po zemlji i ja i ostali smo te slušali. Kada bude klupa vojnici će sjedati na njima.“. Vukotić se samo nasmijao i ništa nije rekao. Bio mu je komesar čete u ratu.

Načelnik štaba puka bio je **Nikola Vračarević**, Slavonac. Srednjeg rasta, plavokos, veoma mirne naravi. Uvijek u nekoj žurbi. Operativac je bio **Janko Rudić**, otac kasnije poznatog vaterpoliste Rudića. Janko je bio interesantna ličnost. Oženio se u ratu. Vjenčao ga je komesar. Od njega su tražili poslije rata da se vjenča pred organom vlasti. No on je tvrdoglavto odbijao, smatrao je da je vjenčan. Dok je bio na službi u Boki to nije uradio, da li je kasnije u Splitu registrirao svoj brak, ne znam.

Puk je imao tri bataljona. Sjećam se samo jednog komandanta. To je bio **Božo Bijelić**, Dalmatinac. Veoma žustar. Ponekad strog, ali i ciničan prema potčinjenima. Kasnije je prešao u Mornaricu i bio je komandant patrolnog broda. Ostali mi nisu ostali u sjećanju.

Svali bataljon je imao pored komandanta i političkog komesara, te zamjenika komandanta i organizacionog sekretara koji je bio zamjenik komesara. U to vrijeme u armiji je bilo na svim nivoima veliki broj polotičkih oficira. Jedan dio starješina stanovao je u predratnim stanovima u parku, a komandant u velikoj kući na obali. Male kućice u parku bile su nekada jedna kućica jedan stan za oficire, a sada su stan dijelila dvojica. U jednoj kućici stanovao je Ambro. Često smo dolazili kod njega. Stan je bio veoma loše opremljen. Jednom je pozvao ruskog instruktora pukovnika da ga posjeti. Počastio ga je rakijom. I u priči kaže mu pukovnik videći siromašno opremljen stan „ti nisi komesar puka, već sirotinja.“ Ambro se na to nasmijao i objašnjavao mu kako nemamo mogućnosti da se brzo okućimo, jer smo izašli iz rata osiromašeni.

Meni se činilo da me svi u jedinici vole. Bio sam simpatičan, a moje znaje je dolazilo do izražaja na debatama i sastancima. Veoma ozbiljno sam obavljao svoj posao, unoseći se potpuno u njega. Često sam prisustvovao sastancima omladinske organizacije u jedinici. Bio sam i sekretar pukovskog komiteta SKOJ-a. Sastanke sam brižljivo pripremao. Na tim sastancima pored članova partijskog rukovodstva puka, uvijek je prisustvovao Duško Radić iz Zone, te omladinski instruktori iz omladinskog odjeljenja Mornarice **Vjeko Torkar** ili **Veljko Barbijeri**, a ponekad **Vidoje Žarković**, načelnik omladinskog odjeljenja JRM.

Po upoznavanju sa jedinicom dobio sam slobodno vrijeme da tražim stan. Miro i ja smo po preporuci nekih oficira, otišli da tražimo stanove u Đenović. Ja sam otišao kod porodice gdje su bile majka i kći, a Miro se smjestio kod porodice Ivović. Za hranu smo se pretplatili u oficirskoj menzi.

Dom armije bio je u parku. To je nekada bio oficirski dom bivše Jugoslovenske vojske. U funkciji doma, ostao je duže vrijeme, da bi kasnije bio rekonstruiran i pretvoren u zgradu pozadine, što je i danas.

Ubrzo sam se i ja preselio kod Ivovića. **Jozo Ivović** bio je majstor torpedista u vojnoj radionici. Imao je Ženu Pinu, dvije male kćeri Ančiku i Marinu, i sasvim malog sina. Kod njih sam stanovao sve dok nisam dobio svoj stan u maloj zgradi u parku.

Kumbor je malo mjesto. Gotovo svi muškarci radili su u raznim radionicama kod vojske, a žene su uglavnom bile kod kuće, pomalo se baveći poljoprivredom. Svi su imali krave, ovce, voćnjake, posebno dosta narandi.

Dom armije bio je centar kulturnog zbivanja. Pored kasarne bila je kino dvorana. Redovno su se davali filmovi. Kino je bilo u nadležnosti Doma armije, ali je služilo i za mještane Kumbora, Zelenike, Đenovića i drugih mjesta. U Domu armije je svake subote i nedelje bila organizovana igranka. Na igranku su dolazili momci i djevojke iz okolnih mjesta, pa i iz Herceg-Novog.

Prevoza nije bilo.

Iz Herceg-Novog je vozio **mali parobrod** koji bi kretao rano ujutro za Kotor, pristajući u svim mjestima duž rivijere, pa tako do Kotora. Iz Kotora se vraćao u jedan sat i stizao u Herceg-Novi oko 17 časova.

Pored toga vojna lica je vozio **remorker „Marljivi“**. I Marljivi je kretao rano ujutro i nije pristajao u svim mjestima. Vozio je na relaciji Herceg-Novi – Tivat.

Neki manji vojni brodovi plovili su za Kotor iz Tivta.

Putnički brod do Kotora pristajao je u Đenoviću, Krtolama, Tivtu, Risnu, Perastu i Kotoru. Bio je to dug put. Đaci i radnici kratili bi vrijeme kartanjem, razgovorima, čitanjem i sl.

U Sedmom puku komandant je bio potpukovnik **Pavle Radoman**, Crnogorac. Predratni komunista, komesar je bio **Janić** iz Banije, Hrvatska, po činu kapetan. Operativac je bio **Milan Čolić**, otac Jovice Čolića, ostalih se ne sjećam.

Mnoge aktivnosti su oba puka zajednički organizovali. Politička predavanja i razne kulturne sadržaje. Politička predavanja održavana su poslije večere. Počela bi u dvadeset časova.

Brzo smo se privikivali na novu sredinu. Poslije kratkog vremena preselio sam se kod Ivovića. Imao sam svoju sobu na spratu. Sada smo Miro i ja bili kod jedne gazdarice.

Ljudi su bili ljubazni. Većina muškaraca je radila kod vojske, bilo kao radnici ili službenici. Dosta ih je bilo u članstvu KPJ. Biti u članstvu Partije bilo je poželjno i mnogi su htjeli u Partiju. To je bilo više iz interesa nego iz ideoološke pripadnosti i spoznaje. Mada obični članovi nisu baš imali neke privilegije, ipak je članstvo u Partiji bila preporuka bar za sitne interese.

Kumbor

Kumbor je bio vojni logor. Cesta je izgrađena pored obale i prolazila kroz vojne objekte.

Danas je kasarna zaokružena cijelina. Izgrađen je obilazni put. Civilni objekti su iseljeni. Srušena je zgrada u kojoj je bio bioskop, kao i nekoliko manjih stambenih dotrajalih zgrada. Srušene su stare ili renovirane kasarne, a izgrađene prizemne kasarne i drugi objekti. Izgrađena je nova komanda vojno pomorskog sektora, vojnički klub, na prostoru hidro baze izgrađen je moderan sportski centar, sa sportskom halom, fudbalsko, rukometna, teniska i odbojkaška igrališta, moderna atletska staza od tartana, plivački bazen. Nekadašnja komandna zgrada šestog i sedmog puka, odnosno mornaričke desantne brigade uređena je kao ambulanta itd.

Vojni objekti bili su od morske obale do duboko u selo. Građani su bili od Zmijica, pa do kasarne uz obalu, izuzimajući objekte stare minerske. Kasarna je zahvatala prostor iznad i ispod puta. Veliki kasarnski krug je bilo istovremeno i fudbalsko igralište na kojem su odigravane utakmice sa mještanima i drugima. Kasarnski krug je zatvarala zgrada bioskopa i mala crkvica pored ceste.

Ispod ceste bila je mala luka Nirvana. Do luke bila je stambena zgrada na jedan sprat sa prostranim stanovima, četiri stana. U njima su stanovali komandant Zone, komandanti pukova i još neki viši starješina. Tu je bila i mala prizemna zgrada koja je nekada bila u vrijeme Austrougarske stan admirala, a sada je služila za potrebe posada brodova.

Ispod kasarne u gornjem dijelu puta bila je stambena zgrada vlasništvo porodice **Mustur**, a preko ceste zgrada u kojoj je na spratu bio stan a u prizemlju gostonica. Gostonicu je držao jedan postariji čovjek iz porodice Mustur. Između vojne zgrade i gostonice bilo je malo pristanište za civilne i vojne brodove.

Nešto niže bila je još jedna stambena zgrada na sprat u kojoj je bilo četiri stana, u kojima su stanovala vojna lica. Zatim je dolazio kompleks vojnih radionica koje je djelilo nekoliko hangara, koji su za vrijeme bivše države bili namjenjeni za hidroplane. I cijeli taj prostor zvao se hidroplanska.

Na južnom dijelu bila je takozvana podvodna. To su bila skladišta mina i torpeda i radionice za održavanje mina i torpeda. Duboko u more dužine oko stotinu metara bila je stanica za probno lansiranje torpeda ili kako su je zvali lansirna. Na kraju je bila mala zgrada iz koje su ispaljivana torpeda radi probe, poslije pregleda i popravke. U tom kompleksu je bio i Lučki odred u kojem sam kasnije bio komesar odreda.

Cijeli taj kompleks bio je zasađen raznim drvećem i zelenilom. Iznad Minerske bio je relativno veliki park. Lijepo uređen. Sa starim i velikim drvećem, platanama, borovima i drugim. U parku je bilo klupa. U spredini parka bilo je stambeno naselje od šest kućica koja je prije rata bila po jedan stan oficira. U svakoj od njih stanovali su dvije porodice. Tu sam kasnije i ja dobio stan. Uz cestu je bila dugačka prizemna zgrada u kojoj su bile neke radionice i uglavnom su radili Nijemci, ratni zarobljenici. Kasnije je i ta zgrada pretvorena u stambenu.

U produžetku parka bio je Dom armije. Niska prizemna ali veoma prostrana zgrada, sa velikom salom za predavanja i restoran. Dalje je bio zapušten prostor na kojem su prije rata bila dva teniska igrališta. Djelimično je još ostala žičana ograda i mali paviljon gdje su oficiri sjedili čekajući na red za igranje tenisa. Trideset godina kasnije teniska igrališta su obnovljena. Dalje od igrališta bila je vojna ekonomija. Tu su odgajane svinje, sadilo se povrće i bilo je mnogo stabala naranči i mandarina. Danas je to baza za posadu brodova, ali još ima sačuvanih stabala naranči.

Iznad ceste i vojnog kompleksa bile su zgrade mještana sa baštama, narančama. Mještani su gajili ovce, koze i krave, svinje. Svoje proizvode prodavali su porodicama vojnih lica i dopunjavali svoju prehranu. To su bile porodice: **Pušić**, **Vuković**, **Bošković** i drugi.

Boka u cjelini bio je veliki vojni logor.

Na početku **Đenovića** bili su dijelovi Podvodne radionice.

U **Baošiću** je bila vojna kasarna u kojoj su zavisno od vremena bile razne vojne jedinice. U to vrijeme u toj dosta velikoj kasarni , danas je to turističko naselje, bio je smješten Protiv-avionski divizion VPS. /Vojno pomorski sektor/.

U **Bijeloj** je brodogradilište, iako vrlo malog kapaciteta, bilo pod vojnim rukovodstvom. Upravnik je bio pukovnik po činu. Danas je to veliko brodogradilište za remont trgovackih brodova, sa dva doka, od kojih je jedan najveći na Jadranu.

U **Morinju** su bila velika artiljerijska skladišta.

U **Lipcima** je bilo vojno skladište maziva i goriva. Danas je to veliko skladište goriva kotorskog Jugopetrola.

U **Kotoru** je bio smješten jedan bataljon mornaričke pešadije. Danas u Kotoru nema vojnih jedinica.

Na **Vrmcu** i kod **Prčnja** bila su velika skladišta municije.

U **Tivtu** je bio Pomorski remontni zavod za remont brodova i naoružanja sa ispostavom u Lepetane i radionicama za barutno punjenje u Opatovu.

Uz obalni pojas i **duž cijele jadranske obale** bile su raspoređene obalske baterije i osmatračke stanice.

Na **Prevlaci** je bila obalska baterija i osmatračka stanica, a kasnije veliki garnizon sa raketnom bazom i četom za osmatranje i izviđanje, stanicom za ispitivanje raketa i projektila.

Na poluotoku **Luštica** bilo je nekoliko baterija. Baterija u blizini Rosa, baterija Arza, Stanica Klinci i podno Klinaca kasarna u kojoj je bio pješadijski bataljon. Osmatračnica na vrh Obosnika, danas su tu raketne baterije. Zatim baterija Radovići, Baterija Trašte.

Uz **unutrašnju obalu poluotoka Luštica** bila su skladišta torpeda, mina, municije, goriva. Danas je to veliko podzemno skladište torpeda, raketa i drugog ratnog materijala.

U **Zelenici** su bila skladišta razne robe (hrana, odjeća, inventar itd.), zatim velika intendantska skladišta. Danas su to prostorije Mješovitog i PKB-a.

Vrlo rijetko sam išao za Herceg-Novi. Jedino kada su bili veći sastanci i značajniji skupovi. Uglavnom sam se kretao od Zelenike, Kumbora, Đenovića i Baošića.

Glavno sastajalište mladih bili su Domovi JNA u Kumboru i Baošiću i kino dvorana u Kumboru.

To je bio teritorij i ambijent u kome sam se kretao **1948. do 1949.** godine dok sam bio na dužnosti u Kumboru.

U komandi puka i političkom odsjeku vladala je prava drugarska atmosfera. Dijelio sam kancelariju sa Divcem. **Divac** je bio prijatan saradnik. Mlad čovjek, koju godinu stariji od

mene. No cjelokupni starešinski kadar sačinjavali su mladi ljudi. Od komandanta do najmlađeg starještine bila je veoma mala dobna razlika.

Divac je bio srednjeg rasta. Pomalo, za moje poimanje, debeo. U stvari, bio je malo punačan prema meni koji sam imao tada 65 kilograma i bio u odnosu na njega mršav. Posao mu nije bio težak. Oslanjao se u organizaciji kulturno zabavnog rada, na komesare bataljona i komesare samostalnih četa. Jedan od važnih zadataka bilo je opismenjavanje vojnika, od kojih je znatan broj sa sela bio nepismen. U tom poslu pomagali smo mu svi.

Kardum Boško bio je zamjenik komesara i organizacioni sekretar partiskske organizacije u puku. Bio je veoma ozbiljan i odgovoran. Posao je obavljao odgovorno i sa autoritetom.

Informbiro

U to vrijeme vodio se građanski rat u Kini, oslobodilački rat u Vijetnamu.

Na domaćoj sceni u prvom planu bila je **izgradnja zemlje**. Izvršenje petogodišnjeg plana izgradnje. Svuda po zemlji bile su organizovane radne akcije, među kojima se izdvajaju izgradnja pruge Šamac – Sarajevo, pa nešto kasnije pruga Podgorica – Nikšić, Auto put Bratstva i jedinstva i mnoge druge.

Odnosi naše zemlje sa zapadnim zemljama bili su sve lošiji. No počeli su se kvariti i odnosi sa Sovjetskim savezom. Naše rukovodstvo nije bez pogovora prihvatalo političku orijentaciju Sovjeta. O tome se nije pisalo, ali se osjećalo.

KP Sovjetskog saveza inicirala je u **1947.** godini osnivanje neke vrste saveza komunističkih i radničkih partija, navodno sa ciljem prenošenja iskustava i savjetovanja između komunističkih i radničkih partija, a u stvari trebalo je stvoriti organizaciju preko koje će Sovjetski savez ostvarivati svoju hegemoniju.

Informacioni biro komunističkih i radničkih partija /Informbiro, IB, Kominform/ osnovan je septembra **1947.** godine u Poljskoj na savjetovanju predstavnika CK SKP (b), KP Jugoslavije, Bugarske radničke partije /komunista/, KP Rumunije, KP Mađarske, Radničke partije Poljske, KP Čehoslovačke, KP Francuske i KP Italije. Odlukom savjetovanja rješeno je da sjedište IB bude u Beogradu, kao i redakcija njegovog organa Za čvrst mir, za narodnu demokratiju.

Organizacija je imala zadatak da organizuje razmjenu iskustava između članica organizacije i u slučaju potrebe koordinira njihove djelatnosti na bazi uzajamne saglasnosti.

Ubrzo se pokazalo na primjeru Jugoslavije kakav je karakter te organizacije i da služi za sprovođenje Staljinove politike.

Suština spora između Jugoslavije i SSSR-a bila je nastojanje sovjetskih rukovodilaca da nametnu svoju politiku i svoje interese našoj zemlji. Naše rukovodstvo za razliku od ostalih istočno –evropskih zemalja i rukovodstva komunističkih partija, nije bilo spremno da bez pogovora i nekritički prihvata stavove i politiku Sovjetskog rukovodstva. Naše rukovodstvo je bilo samostalno i to je smetalo Staljinu, jer je moglo biti loš primjer za druge istočno-evropske zemlje.

Vršen je pritisak na naše rukovodstvo da bi se sve završilo Rezolucijom Informbiroa, kojom se grubo napada naše rukovodstvo i traži njegovo smjenjivanje.

Rukovodstvo KPJ je predlagalo da se sporna pitanja između dviju partija riješe na demokratski način dijalogom. Naše rukovodstvo je takav predlog dostavilo SKP (b) svojim pismom od 20.03.48. i 13.04.1948. godine. Na ta pisma Staljin i Molotov, koji su bili potpisnici njihovih pisama od 27.03. i 4.05.1948. godine, odbacili su predložene razgovore i na veoma grub način optužili jugoslovensko rukovodstvo za neprijateljski stav prema SSSR-u, da se u redovima jugoslovenske vlade nalaze zapadni špijuni, da se KPJ rasplinula u Narodnom frontu /široka politička organizacija u Jugoslaviji/, omalovažavana je naša NOB, da se nas osloboidle Sovjetske trupe, itd.

Ta dopisivanja bila su veoma brižljivo čuvana od javnosti. Sa sadržinom pisama i sporu između dva rukovodstva znao je veoma uzak krug ljudi. U Armiji sa njima su upoznati rukovodioci zaključno sa komandantima i komesarima i organizacionim sekretarima pukova. Iz naše jedinice upoznati su: Borota, Živković i Kardum.

Mi smo primjećivali da naši rukovodioci idu na sastanke u Vojno pomorsku zonu, ali o sadržaju tih sastanaka nismo ništa znali. Zbog toga je kao bomba odjeknulo javno objavljivanje Rezolucije Informbiroa. Poslije toga nastaje diferencijacija u cijelokupnom rukovodstvu i članstvu KPJ.

Informbiro je trebao poslužiti pritisak na Jugoslaviju, ali i opmena onim državama i partijama koje bi se usudile poći jugoslovenskim primjerom.

Staljin je sa pismima koje je slao CK KPJ bez znanja i pisama koje je CK KPJ pisao Staljinu, upoznao sve članice Informbiroa. Poslije toga zakazana je sjednica Informbiroa u junu 1948. godine u Bukureštu. CK KPJ je odbio da pošalje svoje predstavnike na taj sastanak.

Bili smo na večeri u oficirskoj menzi. U restoranu je bio zvučnik preko kojeg smo slušali vijesti i radio emisije. Vijesti su bile u 19 časova. Par minuta prije toga čuo se glas spikera koji je pozivao na pažnju, jer će biti objavljana veoma važna vijest. To je ponavljao više puta. Nastala je tišina. Svi smo napeto očekivali tu vijest. Tišinu je narušio smiren glas spikera koji je reako da je na sastanku Informacionog biroa doneta rezolucija kojom se osuđuje rukovodstvo KPJ za izdaju, nacionalizam itd. Zatim je pročitao potpuni tekst Rezolucije.

Optužbe su bile veoma teške. Izrečene na neubičajeno grub i uvredljiv način. Na kraju se poziva članstvo KPJ, da ukoliko rukovodstvo ne izmjeni svoje stavove, isto smijeni.

Reakcije su bile burne. Nisu se mogli prihvatići stavovi da je naše rukovodstvo nacionalističko i izdajničko, da u rukovodstvu sjede špijuni Zapada i Gestapoa. Poimenično su optuženi Vukmanović, Ranković, Đilas i drugi.

Poslije toga gotovo svi smo otišli do stana jednog od naših drugova u parku koji je imao radio aparat, da čujemo vijesti radio Moskve. Bilo nas je mnogo, nismo svi stali u sobu, pa su neki ostali i vani. Vijesti su počele uobičajeno sa „ovdje radio Moskva“, da bi zatim spiker na najvulgarniji način počeo sa uvredama na račun našeg rukovodstva. To je bilo van svakog kulturnog i civilizacijskog običaja. Ogorčeno smo komentarisali sadržaj tih vijesti.

Ujutro su počeli vanredni sastanci komiteta, pa partijskih i skojevskih sastanaka, na kojima je članstvo upoznavano sa sadržajima ranijih pisama CK KPJ i CK SKP b, te Rezolucije

Informbiroa. Ta aktivnost je trajala danima. Počela je i diferencijacija među rukovodstvom i kod članstva.

Miro Sekulić i ja bili smo veoma aktivni u političkoj akciji. Trebalo je ljude upoznati sa suštinom sukoba, pravilnošću naših stavova.

U najvišem rukovodstvu za Rezoluciju su se izjasnili Andrija Hebrang, Sreten Žujević – Crni i dosta njih u republičkim rukovodstvima. U Armiji su se izjasnili: generali Arso Jovanović, Petranović, zatim Vlado Dapčević i drugi.

U našem puku bilo je veoma malo onih koji su bili za Rezoluciju. Jedan poručnik Makedonac čija žena je bila Bugarka. U Sedmom puku bio je jedan komesar bataljona i još nekoliko oficira. Kasnije je i Pavle Radoman, komandant Sedmog puka pobjegao u Albaniju.

U Vojno pomorskoj zoni bilo je više informbirovaca. Načelnik personalnog odelenja potpukovnik **Velimirović** osnovao je neku vrstu rukovodstva koje je imalo zadatak da preuzme Komandu VPS i partijsku organizaciju. Velimirović je koristeći personalne dosijee pokušavao potencijalne nezadovoljнике, koji su zaostali u činovima, položaju, odlikovanjima, da veže uz svoju organizaciju. To je radio dosta naivno i amaterski, te je njegova djelatnost vrlo brzo otkrivena i on i njegovi istomišljenici uhapšeni. Njemu je poslije godinu dana suđeno javno u Domu JNA u Herceg-Novom. Osuđen je na osamnaest godina zatvora.

Počelo je izjašnjavanje u organizacijama. Ljudi koji su ispoljavali sumnju ili se javno izjasnili za Rezoluciju IB bili su isključivani iz KPJ, a neki i hapšeni.

U Herceg-Novom bilo je dosta ljudi koji su prihvatali stavove Sovjeta. Sekretar partijskog komiteta **Jovo Samardžić – Duka** odmah se izjasnio za IB. Poslije razgovora sa njime u Titogradu bio je pozvan kod Tita u Beograd. No Jovo je ostao na svojim pozicijama i protiv rukovodstva KPJ. Bio je isključen iz KPJ i uhapšen.

Služba bezbjednosti dobija sve više na značaju. Kod ljudi se stvara bojazan, pa i strah. Vodi se računa o ponašanju i šta se govori. Bilo je dovoljno da neko izrazi sumnju u postupke našeg rukovodstva ili da postavi nezgodno pitanje, kao npr.: Zašto naši nisu išli na sastanak u Bukurešt (sjednica IB), ili Staljin ne može pogriješiti i sl., pa da bude isključen iz KPJ i uhapšen.

Protiv postupaka Staljina naše rukovodstvo se borilo njihovim metodama. Vrlo olako su ljudi, posebno na terenu, isključivali iz KPJ i bili hapšeni. Osnovan je svojevrstan logor na otoku kraj Rijeke, **Goli otok**. Za taj logor u javnosti se ništa nije znalo. Njegovo osnivanje, postupci prema ljudima koji su tu zatvarani, bila je veoma brižno čuvana tajna. Vojna lica su odvođena uglavnom u **zatvor u Bileći**.

Prema nekim analizama za Rezoluciju IB izjasnilo se, ili se smatralo da je podržava, desetine hiljada ljudi.

Smatra se da je u toj grupaciji bilo tri kategorije:

- članovi KPJ koji su bezrezervno vjerovali u Staljina i Sovjetski savez,
- članovi KPJ koji su smatrali da se KPJ ne može suprostaviti SSSR-u i da je to povoljna prilika da se ostvare njihove ambicije,

- članovi KPJ koji nisu do kraja razumjeli suštinu sukoba između Jugoslavije i SSSR-a.

Posebna kategorija su bile žrtve ličnih obračuna i nevini isključivani iz KPJ i hapšeni.

Na Golom otoku je bio promjenjivan veoma grub, surov postupak prema zatočenima. Primjenjivan je sistem prevaspitavanja koji su pored uprave logora sprovodili sami zatočenici. Svaka soba imala je starješinu koji je sprovodio teror prema svojim drugovima. Uprava logora, odnosno istražitelj koji je neprekidno vršio pritisak na ljude, imali su pravo da puste ljude na slobodu ili da obratno, da ih bez ikakvog sudskog postupka zadržavaju u logoru prema njihovom nahođenju.

Javnost o logoru i životu zatvorenika ništa nije znala. Krilo se i da postoji logor. To je bila veoma dobro čuvana tajna. Interesantno da ljudi koji bi bili pušteni iz logora nisu ništa i nikome pričali gdje je logor, kakav je u njemu režim itd. Njima je usađen toliki strah, da su dobro čuvali tajne koje su znali.

Raskih sa Sovjetskim savezom bio je veoma bolan za mnoge ljude. To je stvorilo veoma veliku podjeljenost, posebno među starijim komunističkim kadrovima. Predusno je uticalo na demokratske odnose unutar Partije i društva. Ljudi su bili ustrašeni i nisu se usudili kritički govoriti o stanju u svojoj sredini i društvu. Slijepo su sprovedene odluke i direktive rukovodstva. Trebalо je desetine godina da naše društvo prevaziđe to stanje i da se razvija kritički odnos prema društvu i pojavama u njemu.

Na Jugoslaviju je vršen strahovit pritisak od strane Sovjeta i njemu zavisnih zemalja. Prekinuti su svi trgovački i privredni sporazumi. Naša zemlja u svom razvoju bila je isključivo zavisna od Sovjetskog saveza i istočno evropskih zemalja. Jugoslavija je isključivana iz svih svjetskih asocijacija u kojima je Sovjetski savez imao odlučujuću ulogu. Vršen je vojni pritisak i upućivane prijetnje. Na granicama je koncentrisana velika vojna sila kao prijetnja i pritisak. Svakodnevne su bile provokacije na granicama. Ubijani graničari itd.

Da bi odobrovoljili Sovjetski savez, naše rukovodstvo preduzima vrlo loše mjere na unutrašnjem planu. U toku **1949.** godine, počinje kampanja osnivanja **seljačkih radnih zadruga**. Seljaci se prisiljavaju da ulaze u te zadruge. To je u stvari bila katastrofa za razvoj poljoprivrede, koja zbog tih mјera potpuno stagnira.

Vrši se **nacionalizacija malih preduzeća**, sitne trgovine i time se nanosi strašan udarac razvoju male privrede, inicijativi ljudi i taj sektor potpuno stagnira. Posljedice toga osjećaju se i danas povиše od pedeset godina.

Mi mlađi smo to bez ikakve kritičnosti podržavali. Smatrali smo da rukovodstvo sprovodi najefikasnije i najbolje mјere. Trebalо je desetine godina da se izmijeni svijest ljudi.

Nama su tada **nacionalizovali mali hotel u Tuheljskim toplicama** i u njega uselili neku zdravstvenu ustanovu koja danas potpuno stagnira i tavori. Mom ocu oduzeli su usred Zagreba malu trgovinu itd.

Jugoslavija se okreće Zapadu. Postepeno se poboljšavaju odnosi sa zapadnim zemljama i već pedesetih godina počinje obilnija pomoć Jugoslavije od strane zapadnih zemalja. To je pomoć u hrani, lijekovima i naoružanju. U vojsci se od ruskog sistema obuke, prelazi na

zapadni sistem. Školjuju se kadrovi u zapadnim zemljama. Jugoslavija se otvara. Naša zemlja je izabrana za nestalnog člana Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija.

Zaoštrenost u odnosima sa Sovjetskim savezom traje sve do smrti Staljina **1953.** godine. Na čelo SSSR-a dolazi **Hruščov.** Hruščov podnosi izvještaj CK SKP-b o nepravilnostima u radu Staljina, osuđuje logore, ubijanja i diktaturu Staljina, i između ostalog, osuđuje odnos prema Jugoslaviji. Postepeno se mijenjaju odnosi između Jugoslavije i SSSR-a. U **1954.** godini dolazi u Beograd delegacija Sovjetskog saveza na čelu sa Hruščovim. I to je početak novih odnosa između naših zemalja i to na novim osnovama tj. na punoj ravnopravnosti. S tim što mi i dalje ostajemo u odličnim vezama sa Zapadom.

U Sovjetskom savezu je bila na školovanju velika grupacija naših ljudi: u vojnim školama, na fakultetima itd. u raznim misijama. Na te ljude je vršen veoma jak pritisak da se izjasne za podršku Sovjetskom savezu i ostanu u SSSR-u. Veliki broj ljudi se vratio u zemlju, ali ipak je jedan dio iz raznoraznih razloga ostao u Sovjetskom savezu.

Od mojih prijatelja ostao je **Vladimir Lučić**, moj suborac iz Brigade i školski drug iz Vojnog učilišta. Vlado je bio rodom sa otoka Raba. Veselo mladić, pun duha, kao što su obično Dalmatinci. Kažu da je ostao zbog djevojke, Ruskinje u koju se zaljubio.

Ostao je moj ratni drug **Dupin**, komesar bataljona u Brigadi. Rodom je bio iz Primorja oko Rijeke. Kasnije se vratio u zemlju.

Od poznatijih ljudi iz Brigade, za IB se izjasnio ratni komesar Brigade **Božo Spaček.** Božo je bio veoma mlad. Radnik. Veoma naočit čovjek. Bio je komesar Brigade sa dvadeset dvije godine. Dobar govornik. No on je na iznenađenje mnogih iz Brigade u prelomnom trenutku napustio većinu i opredijelio se za IB.

Od mojih poznanika u Zagrebu, zbog sumnje da se opredijelio za Informbiro, bio je optužen **Nikola Sladojević.** Nikola je tvrdio da je lažno optužen na osnovu razgovora sa jednim drugom kojem je rekao kako mu je teško povjerovati da je Staljin pogriješio, ali da je ostao na liniji naše Partije. Zbog toga je isključen iz KPJ. Odstranjen iz političkog života. Bio je u nekoj vrsti izolacije. Radio je prisilno na nekim gradilištima.

Nikola je u to vrijeme bio pomoćnik ministra u Vladi Hrvatske. Poznat je iz ilegalnog rada za vrijeme rata u Zagrebu. Imao je ilegalno ime **Dugi.** Član je bio Komiteta KPJ za Zagreb. U jednom filmu o ilegalnom djelovanju za vrijeme rata, pojavljuje se i njegov lik.

Kako je to primila njegova porodica, posebno kći Tanja, nisam bio upoznat. Žena mu je bila Slovenka i družila se sa mojom ujnom Ružom. Poslije puštanja na slobodu, Nikola se potpuno povukao iz politike. Vratio se svom zanatu (bio herihter, kako se tada zvao čovjek koji je krojio materijal za izradu cipela). Nikolu nisam nikada sreo poslije te njegove tragedije. Ruža je pričala da je to sasvim drugi čovjek, koji je potpuno razočaran.

U to vrijeme načelnik političkog odelenja u Pomorskoj zoni bio je kapetan III ranga **Milić Milić.** Slovio je za tvrdog borca protiv inform-birovaca. Premješten je u neku drugu jedinicu. Kasnije smo čuli da je bio prikriveni informbiroovac. Zbog toga je hapšen. Kasnije je radio kao taksi šofer.

Pristalica Informbiroa bilo je i kasnije. Došli su do izražaja u vrijeme Korejskog rata. U Zoni je bila poznata grupa kapetana fregate načelnika operativnog odjeljenja Zone **Zvonka Santinija**. O tome kasnije.

Poslije izlaska rezolucije Informbiroa, glavna preokupacija političkog kadra, bilo je neprekidno objašnjavanje uzroka i posljedica zbog prekinutih odnosa sa Sovjetskim savezom.

Počele su pripreme za održavanje **Petog kongresa KPJ**. Izvršene su izmjene kod omladinskih organizacija. Dolazi do ukidanja SKOJ-a (Savez komunističke omladine Jugoslavije). Osniva se jedinstvena omladinska organizacija koja obuhvata svu omladinu, a ne samo izabrane, što je bio slučaj sa SKOJ-em, koji je bio neka vrsta poluilegalne organizacije.

Dolazi do promjena u radu KPJ. Partijski sastanci koji su bili poluilegalni, postaju javni. Prekida se na izvjestan način sa predratnim i ratnim iskustvom u radu KPJ.

Pripreme za V kongres KPJ predviđale su kampanjski rad na uređenju jedinica, izgradnji sportskih objekata itd.

Naša dva puka počela su uređenje sportskog terena na hidroplanskoj. To je bio ogroman prostor pokriven betonskom pločom. Jedinice su danima radile da bi uklonile betonsku ploču, koja je nakada služila kao pista za hidroavione. Tako smo izgradili fudbalski teren. To je bio naš dar Petom kongresu KPJ. Odraz tadašnjeg duha odnosa. Trebalo se dokazati radnim akcijama, dobrim rezultatima u savlađivanju obuke, kulturnim i sportskim aktivnostima. U tom vremenu karakteristika cijelokupne aktivnosti bila je svojevsrna kampanja.

Informbiro nas je pratio niz godina. Pristalice Informbiroa bile su izolovane. Najveća koncentracija tih ljudi bila je na Golom otoku. To je bio svojevrstan koncentracioni logor u kojem su se primjenjivale vrlo grube metode prisile i ponižavanja ljudi. U zatvoru Bileća bilo je također zatvorenih pristalica Informbiroa. Tu je režim bio nešto umjereniji.

O Golom otoku i metodama u navodnom prevaspitavanju ljudi u njemu javnost je više saznala tek osamdesetih godina. Sprovedena je takva prisila na ljudima, pa se bivši zatvorenici tih logora i zatvora nisu usuđivali ništa govoriti o svom tretmanu u tim logorima. Danas je do detalja poznato kakve su sramne metode primjenjivane prema ljudima koji su bili zatvoreni. To je bila svojevrsna fizička i psihička tortura.

Veoma plastično je život na Golom otoku opisao u svojoj knjizi **Isaković**.

Još uvijek se vode rasprave ko je organizovao te logore i odobrio takvu torturu nad ljudima. Kardelj, Ranković, Kapičić i drugi, pa sam Tito, o tom logoru govore kao da oni nisu znali šta se tamo događa i da se tako surovo postupa sa dojučerašnjim ratnim i partijskim drugovima.

Postupak prema Informbirovima ostaje jedna velika i sramna ljaga u istoriji KPJ i Jugoslavije.

Koliko je tajnosti bilo oko odvođenja ljudi na Goli otok može da ukaže i ovaj detalj. Informbirovci iz Crne Gore bili su dovođeni noću do rta Kobile i zatvarani u staroj utvrdi. Za taj punkt, sem komesara, komandanta i ljudi iz bezbjednosti Vojno pomorske zone niko nije znao. Bio sam tada član najužeg partijskog rukovodstva Vojno pomorske zone, partijskog

biroa, ali sem navedenih, niko od nas ništa nije znao o tom punktu. I pravo je čudo kako se mogao sakriti veliki broj ljudi na tom punktu, njihovo dovođenje i kasnije ukrcavanje na brod i odvođenje na Goli otok.

Bilo je vrijeme kada su se tajne veoma brižno čuvale.

Poslije pokušaja pojedinih grupica informbiroaca za vrijeme Korejskog rata, informbirovci više nisu bili aktuelni. Organizovano je jedino praćenje onih koji su bili pušteni iz zatvora ili logora. Informbiro ostao je samo jedna tužna i ružna pojava u veoma teškom trenutku naše istorije.

Do normalizacije odnosa sa socijalističkim zemljama dolazi **1954.** godine. Poslije šest godina, juna 1954. godine Vlada SSSR-a i CK KPJ pokreću inicijativu za normalizacijom odnosa sa Jugoslavijom. Poslije razmjene pisama i diplomatskim putem, dolazi do uspostavljanja novih odnosa. U stvari, promjene su bile neminovne poslije smrti Staljina marta 1953. godine.

U Sovjetskom savezu dolazi do velikih promjena. Na čelo partije dolazi Nikita Hruščov, koji podvrgava oštroj kritici cjelokupnu prošlost i praksu u Sovjetskom savezu. Priznaje sve zablude i greške u odnosu i na Jugoslaviju.

Dolazi do susreta državno- partijskih delegacija Sovjetskog saveza i Jugoslavije 26. maja **1955.** godine u Beogradu. Sastaju se delegacije na najvišem nivou. Sovjetsku predvodi Hruščov, a našu Tito. Razgovori su trajali od 26. maja do 2. juna 1955. godine.

Počinje era novih odnosa između dvije države koja se zasniva na jednakosti i međusobnom poštovanju.

Istovremeno dolazi do rehabilitacije svih rukovodećih ljudi u zemljama Istočnog bloka, koji su bili strijeljani ili osuđeni na najstrože kazne. Raspušten je Informbiro. A naša delegacija dolazi u Moskvu **1956.** godine.

No Jugoslavija i dalje održava dobre odnose sa zapadnim zemljama i nesvrstanima.

Sukob sa Sovjetskim savezom bio je za Jugoslaviju veoma bolan. Mnogo starih komunista je izbačeno iz KPJ i progonjeno. Štete po našu privredu bile su veoma velike. Brzo i bez analiza vrši se nacionalizacija male privrede, što se još i danas osjeća u negativnom kontekstu za privredni razvoj. Ubrzano se ide na osnivanje seljačkih radnih zadruga. Primjenjuju se prisilne metode kako bi se seljaci natjerali da uđu u seljačke radne zadruge. I druge mjere da bi se dokazalo da nismo napustili socijalizam itd.

Pušteni su iz zatvora svi informirovci, ali su i dalje bili pod paskom i prema njima se vlast odnosila sa nepovjerenjem.

Trebalo je neko vrijeme da se stekne povjerenje na Zapadu, a i to nije bilo bez ustupaka. Jugoslaviji Zapad dodjeljuje veoma veliku ekonomsku i vojnu pomoć. Zapadnim zemljama bilo je u interesu da Jugoslaviju potpuno odvoji od uticaja Sovjetskog saveza.

Počinje otvaranje prema svijetu. Napuštaju se stare šeme i nastoji se putem reformi izgrađivati socijalizam sa tržišnim privređivanjem. Počinju veće unutrašnje slobode. Ljudi bez problema

mogu putovati u inostranstvo, ali neznanje i nesnalaženje, a i sam karakter socijalističkog privređivanja, onemogućava željeni razvoj.

Mornarica

Dani u novoj sredini brzo su prolazili. Privikavao sam se na nove poslove i čini mi se dobro ih obavljaо.

Organizacija **SKOJ-a** /Komunističke omladine/ bila je ustrojena hijerarhijski do divizije, kod nas do Flote, Pomorskse zone i brigada i sličnih formacija. Osnovne organizacije bile su u bataljonima i samostalnim jedinicama, ili ukoliko nije bilo dovoljno članova, jedna organizacija za prištabske jedinice puka.

Sekretari SKOJ-a u pukovima bili su profesionalci i imali su zvaničan naziv omladinski rukovodilac. Komitet SKOJ-a u puku sačinjavali su sekretari organizacija bataljona, a u Zoni sekretari komiteta pukova i sličnih formacijskih jedinica. U višim jedinicama, armijama, mornarici, vazduhoplovstvu, bila su omladinska odelenja, kao i na novou JA. U to vrijeme sekretar SKOJ-a Pomorske zone bio je **Duško Radić**, u Mornarici je na čelu omladinskog odelenja bio **Vidoje Žarković**, a u JA pukovnik **Drulović**.

Omladinski rukovodioци imali su relativno visoke platne grupe. Moja platna grupa bila je 17, što je bilo više no komandira čete. U Zoni je bila 14, više no komandanta bataljona itd. U to vrijeme plate su primane ne po činovima, već platnim grupama, npr. komesar Zone je bio u to vrijeme obično kapetan II ranga, a primao je platu admirala.

Sastanci komiteta održavani su jednom mjesečno. U mornarici povremeno su održavana savjetovanja na kojima su podnošeni izvještaji o stanju u jedinicama i radu omladinske organizacije.

Povremeno sam putovao u Split na takva savjetovanja i jednom godišnje na savjetovanje u Beograd. Svim tim aktivnostima pridavala se velika pažnja.

Drulović i Žarković su kasnije postali veoma visoki funkcioneri u Crnoj Gori, odnosno Srbiji i Jugoslaviji. Vidoje je bio predsjednik Vlade Crne Gore, predsjednik Skupštine Crne Gore, član najvišeg partijskog i kasnije državnog rukovodstva Jugoslavije. Drulović je bio sekretar CK KP Srbije i član drugih visokih rukovodstava Jugoslavije.

Kada sam izabran za **poslanika Skupštine Crne Gore 1974. godine**, Vidoje je bio predsjednik te Skupštine. Kasnije je otisao na dužnost u najviše partijsko tijelo Jugoslavije, a kasnije u Predsjedništvo Jugoslavije.

Prvo bojevo gđanje organizovano je na **strelištu „Šištet“** poviše tadašnje željezničke stanice Igalo. Nisam ni slatio da će mnogo godina kasnije tu biti izgrađena teniska igrališta i da će na njima desetak godina raditi kao teniski trener.

„**Šištet**“ se zove po iskrivljenom njemačkom glagolu Schisen, što uz dodatak plac, znači u prevodu strelište.

Na to mjestu strelische su koristili još vojnici Austrougarske prije Prvog svjetskog rata. To mjesto u iste svrhe koristila je i vojska bivše Jugoslavije /Kraljevine Jugoslavije/. A naša vojska ga je koristila vrlo kratko vrijeme, jer je izgrađeno bolje strelische u Kumboru poviše kasarne. Tu je strelische i danas.

Sjećam se zgode kada je bilo gađanje za oficire iz Komande puka. Meni je dato da rukovodim gađanjem. Tako sam komandovao potpukovniku Boroti, komandantu puka, Ambru Živkoviću i drugima. Bio sam tada poručnik, pa je na taj račun bilo šale.

Počele su pripreme za **Peti kongres KPJ**. U svim jedinicama i partijskim i omladinskim organizacijama, održavani su sastanci na kojima su ljudi podsticani na veće napore i bolje rezultate u obuci, te radne akcije na uređenju kasarni, sportskih objekata i sl.

Komande naših pukova dogovorile su se da u znak podrške Petom kongresu, pored obuke na hidroplanskoj izgradimo fudbalski teren. To je bio ogroman prostor sa betonskom pločom. Ranije je služio za rulanje hidroaviona. Pored terena bila su tri velika hangara u kojima su nekada boravili hidroavioni.

Prekinuli smo obuku i dane provodili u uklanjanju betonske površine. Poslije mukotrpног rada, beton je skinut. Označeno je fudbalsko igralište. O tome smo poslali telegram višoj komandi. Međutim, umjesto pohvale došla je kritika, jer nije trebalo uništavati betonsku ploču. No sve je bilo gotovo. Danas je na tom mjestu atletska staza i travnati teren za fudbal.

Peti kongres KPJ počeo je 15. jula **1945.** godine. Obuka je prekinuta. Svo ljudstvo je bilo u učionicama i preko radia slušalo prenos sa Kongresa. Slušanje i praćenje rada Petog kongresa bio je osnovni zadatak.

Po završetku rada Kongresa, osnovna tematika na političkim časovima bili su referati podneti na Kongresu.

Godina **1948.** bila je u znaku borbe protiv Informbiroa i primjene odluka Petog kongresa.

Radno vrijeme bilo je cijelodnevno. Početak rano ujutro. Kratak prekid za ručak, pa onda do večere koja je bila oko 19 časova. Poslije večere održavani su politički časovi. Predavanja su održavali najviši rukovodioci iz Pomorske zone i komande pukova, te visoki funkcioneri iz civilnih vlasti ili Partije. Sastanci partijskih i skojevskih organizacija, sastanci kolektiva, kulturno prosvjetni rad održavani su poslije večere. Svi mi iz političkog odsjeka puka, morali smo po određenom rasporedu prisustvovati tim aktivnostima.

Jedino je subotom popodne i nedeljom bilo vremena da se ode u kino, na igranku i sl. Sve je to bilo normalno i niko se nije bunio ili žalio. Miro i ja bi zajedno išli na igranke, u kino i sl. Bilo je djevojaka kojima smo se udvarali, ali nekih ozbiljnijih veza nije bilo.

Polovinom **1949.** godine postavljen sam za omladinskog rukovodioca Pomorske zone. To je bio visoki položaj. Dobio sam veliku platnu grupu. Ostao sam sa stanom u Kumboru. Ubrzo sam promijenio uniformu i obukao mornarsku uniformu. Duško Radić je otišao u omladinsko odelenje RM.

Komesar Zone je bio **Stevan Žutić - Sremac**. Potpukovnik po činu. Žutić je bio predratni komunista, prvoborac. Radio je kao činovnik do rata. Veoma obrazovan, smiren i odmijenjen čovjek. Pomalo odeblji.

Novu 1949. godinu dočekao sam u Domu JNA Kumbor. Bilo je veselo. Ostali smo dugo u noć. Postavljen sam za omladinskog rukovodioca 9. Pomorske zone, a time sam i promijenio rod vojske, od pješadije prešao sam u Mornaricu.

Fotografija iz 1947. godine u Novoj Vesi u Zagrebu. Imao sam čin poručnika

*Fotografija iz 1950. godine
Snimak u parku Doma JNA u Kumboru.
Imao sam čin poručnika II ranga*

U to vrijeme imao sam šezdeset pet kilograma. Sportom se nisam bavio aktivno. Uglavnom bi organizovao takmičenja između jedinica. Tek polovinom 1949. godine počinjem povremeno igrati fudbal u jedinici. Povremeno su održavana takmičenja, prijateljski susreti oficirskih ekipa, pa bi ja tu igrao. Komesar Zone Žutić volio je fudbal, te uz njega u ekipe Komande Zone igrao sam i ja, i to protiv oficirske ekipe Brigade. Kasnije sam se aktivno uključio u igranje stonog tenisa, fudbala i pristupio sam fudbalskom klubu JEDINSTVO iz Herceg-Novog, koje je nastupalo u Republičkoj fudbalskoj ligi Crne Gore – Jug.

U proljeće **1949.** godine umrla je moja **Baka Marija**, majčina majka. To je za mene bio veoma težak udarac. Baka je meni bila kao majka. Odrastao sam pod njezinom brigom.

Baka je bila kao krtica. Radila je sve u kući, stizala da privredi pomažući i radeći u bogatim kućama na Tuškancu, nabavljala bi materijal za potrebe Dede, pomagala mami u radionici u Novoj Vesi. Sve je stizala. Ona je držala kuću.

Baki je bilo najteže kad joj je umrla najmlađa kći Vilma. Zatim teško je preživljavala hapšenje sina Vladimira, a pogotovo ju je pogodila njegova smrt. Niko nije znao gdje je ubijen i pokopan.

Poslije toga pogodio ju je moj odlazak u partizane. No bila je veoma sretna kada sam se ja vratio živ iz rata. Posebno je bila ponosna što sam joj redovno, sve do smrti, slao simboličnu novčanu pomoć.

Sve nas je mnogo pogodila njena smrt.

Godine **1949.** unapređen sam u poručnika II ranga /kapetan/.

Počela je nova **reorganizacija u Mornarici.**

Kada sam došao na dužnost u Pomorsku zonu, Komanda je bila smještena u velikoj lijepoj zgradi na kraju Meljina, ispred željezničkog tunela. Ta zgrada i danas postoji i u vlasništvu je vojske.

Tada je komandant Zone bio **Ivan Vulin** kapetan II ranga. Dalmatinac iz okoline Šibenika. U Mornarici Kraljevine Jugoslavije bio je narednik. Završio je podoficirsku školu i služi na ratnim brodovima. Početkom okupacije zemlje odmah se uključio u NOP. Iz rata je izašao kao potpukovnik na dužnosti komandanta divizije.

Vulin je bio veoma fin, dobrodušan, taktičan. Imao je veoma lijep odnos prema potčinjenima. Nikada nije povisio glas.

Komesar Zone bio je potpukovnik **Stevan Žutić**, Sremac iz okoline Zemuna. Predratni komunista. To je bio veoma tolerantan čovjek. Pun razumijevanja za ljude. Za moje pojmove odeblji, sa malim brčićima. Supruga mu je bila profesor. Posebno je bio pažljiv prema meni. Davao mi je podršku i pomagao da ovladam sa novom dužnosti.

Načelnik štaba Zone bio je potpukovnik **Špiro Špadijer**. U vojsci Kraljevine Jugoslavije bio je vojni muzičar. Cetinjanin. Veoma je volio fudbal. On je sam stvarao tim Zone i ponekada igrao centarfora. Špira sam poznavao iz Prve proleterske divizije. Bio je jedno kratko vrijeme obavještajni oficir naše brigade.

Kada je prva poslije kapitulacije Italije pristigla velika grupa Slovenaca koji su bili po logorima i zatvorima Italije kao pristalice NOB-e, osnovan je **Slovenski bataljon**, a Špiro postavljen za komandanta tog bataljona. Slovenci su bili veoma iscrpljeni dugotrajnim boravkom u logorima, te su teško podnosili nemaštinu i glad. Špiro je htio stvoriti od njih dobru borbenu jedinicu. Međutim zbog starosne dobi i njihove slabe fizičke kondicije to nije išlo. Bataljon je u borbama trpio velike gubitke. Poslije par mjeseci bataljon Slovenaca je rasformiran i njegovi pripadnici su razmješteni u ostalim jedinicama Brigade. Špiro je otisao iz naše brigade, i ponovo sam ga vidio po dolasku na službu u Boku.

Načelnik Političkog odelenja bio je **Momo Velimirović**, kapetan II ranga. Momo je bio poznati borac iz rata. Po svojim osobinama razlikovao se od tipičnog Crnogorca. Bio je završeni maturant, te po tome sa višim obrazovnim nivoom od ostalih viših oficira. Iako Crnogorac, nije se najbolje slagao sa Špirom. Među njima je vladalo neko pritajeno rivalstvo. Momo nije dugo ostao u Zoni. Premješten je u list „Čuvar Jadrana“, pa poslije u redakciju vojnog časopisa u Beograd.

U Političkom odelenju bilo je dosta oficira. Organizacioni sekretar bio je **Karlo Benusi**, major, rodom iz Herceg-Novog. Karlo je bio stari borac. U Zonu je došao poslije nesretnog

slučaja u Utvrđenom odsjeku na otoku Visu gdje je bio komesar UO. Jedan član KPJ, vojnik, imao je nekih ličnih problema. Došao je kod Benusija kući. No Karlo ga nije primio. Rekao mu je da mu se javi sutra kad dođe u jedinicu. No vojnik je u toku noći izvršio samoubistvo. Karlo je pozvan na odgovornost, jer je vojnik naveo da ga komesar nije htio saslušati. Smenjen je sa dužnosti i premješten u Meljine u Pomorsku Zonu. Karlo je ostao na službi u Boki sve do penzionisanja. Dobio je stan u blizini Vojne bolnice. Imao je dva sina i kćer. Često sam dolazio kod njega u stan.

Za agitaciju i propagandu bio je zadužen **Krsto Čović**, kapetan III ranga. Krsto je bio rodom iz Makarske. Stanovao je u Meljinama u kući u blizini Komande. I kod njega sam često bio u posjeti. Krsto je bio veoma sposoban politički radnik. Kasnije je napredovao i na kraju karijere bio načelnik bezbjednosti Ratne mornarice.

Personalne poslove u političkom odelenju je vodio ranije spomenuti **Lopičić**.

Na dužnosti sekretarice u polit-odelenju radila je supruga kapetana I klase **Save Kapisode** vojnog tužioca Pomorske zone. Zaboravio sam joj ime. Veoma lijepa žena, nešto starija od mene.

Za kulturni rad bio je zadužen **Miljenko Kosovac** kapetan I klase, rodom iz Kamenara u Boki. Miljenko je ubrzo premješten u Osijek.

Načelnik operativnog odelenja bio je **Vinko Grgin** kapetan II ranga, rodom iz Kaštela. Vinko je bio vrlo fin, gotovo prostodušan čovjek.

Načelnik bezbjednosti bio je kapetan III ranga **Budimir**.

Zona je bila veoma velika komanda gdje je radio veliki broj ljudi.

Pomoćnik komandanta za pozadinu bio je **Nikola Đukić** kapetan II ranga. Nikola je bio rodom iz Šavnika. Veoma strog. Bio je podoficir u vojsci Kraljevine Jugoslavije. Prema meni je bio veoma ljubazan. Volio je sport, a kako sam ja organizovao sportska takmičenja na tom planu smo se našli. To mi je olakšalo da za sportske ekipe laške dolazim do sportske opreme, posebno kada je iz Zone otišao Špiro Špadijer.

Ubrzo sam promijenio uniformu. Dobio sam doznake za mornarsku uniformu. Promijenio sam rod, ali nisam imao baš skoro nikakvih znanja o mornarici, ali moj posao i nije bio stručni.

Partijski biro Pomorske Zone

Kao sekretar SKOJ-a i kasnije predsjednik omladinske organizacije, po položaju sam bio član **partijskog biroa Zone**. Članovi biroa su bili komesar Zone kao sekretar, a članovi: komandant Zone, načelnik operativnog odelenja, načelnik političkog odelenja, načelnik odelenja bezbjednosti, oficir za organizacione poslove u političkom odelenju i omladinski rukovodilac Zone.

Partijski biro je imao veoma značajnu ulogu u rukovođenju sa partijskom organizacijom i cjelokupnim životom, kako u komandi, tako i u svim jedinicama Zone. U radu tog partijskog tijela mnogo sam naučio. Tu sam bio najmlađi po godinama i po iskustvu. Od ocjena biroa

zavisilo je napredovanje i ocjena ljudi iz Komande i nižih jedinica. Tad je to bilo partijsko tijelo koje se nije biralo, već su članovi bili po položaju.

Poslije Petog kongresa uvedene su izborne konferencije u svim partijskim organizacijama, od divizije na niže. U višim jedinicama ostala su Opunomoćstva CK KPJ. To su bila tijela sastavljena od najviših rukovodilaca tih komandi. Poslije nekoliko godina, uvedeni su izbori za sva partijska tijela, pa subirane partijske konferencije i njihovi komiteti na svim nivoima u JNA. Međutim, u ta tijela birani su opet ljudi /ne u Konferencije koje su sačinjavali delegati birani u jedinicama/ koji su obavljali vojne i političke dužnosti. Tako sam i ja bio kasnije redovno biran u Komitet JRM kao sekretar Komiteta VP Zone ili Vojno-pomorskog sektora Boka.

U Komandi Pomorske zone vladala je drugarska atmosfera. Osjećao sam se prijatno. Nije bilo intriga i sl.

SKOJ i NO kao Narodna omladina Jugoslavije

U 1949. godini dolazi do raspuštanja SKOJ-a, Saveza komunističke omladine Jugoslavije. **SKOJ i Narodna omladina se spajaju.**

Narodna omladina je bila šira omladinska organizacija, koja je masovno okupljala omladinu.

SKOJ je bio omladinska organizacija koja je odigrala veoma veliku ulogu u toku NOB-e i izgradnji zemlje. To je bila organizacija čiji se program temeljio na marksizmu. Način organizovanja bio je isti kao i Komunističke partije, djelovala je na istim principima. Članovi SKOJ-a bili su oslonac KPJ. U SKOJ se primalo po posebnoj proceduri. Omladinac da bi bio primljen u SKOJ morao je proći određenu probu. Izvršavati najteže zadatke.

Ja sam u SKOJ primljen oktobra 1943. godine. Ujak Vlado imao je namjeru da osnuje skojevsku organizaciju 1941. godine na Kraljevcu. Članovi smo trebali biti: Ja, Vlado Kada, Mirko Vinković i Janko Jurković. No do realizacije te zamisli nije došlo. Razlog mi nije bio poznat, a i nisam o tome pitao Vladu. Početkom 1944. godine izabran sam za pročelnika skojevske organizacije u trećoj četi 1 bataljona. Dugo sam vršio tu dužnost.

Po završetku rata rad SKOJ-a ostao je isti kao i u ratu, skoro ilegalan. Članovi SKOJ-a direktno su primani u članstvo KPJ, dok drugi su morali proći kandidatski staž. Primani bi za kandidata, i poslije nekog vremena kada bi se ocijenilo da je kandidat sazrio za člana, priman je u Partiju. Biranje u SKOJ i Partiju vršeno je bez prisustva kandidata ili SKOJ-evca. Kasnije je to izmijenjeno i lice koje je primano u partiju prisustvovalo je sastanku.

Konferenciji o ujedinjenju SKOJ-a i Narodne omladine u VI puku prisustvovao je Vidoje Žarković, tada načelnik omladinskog odjeljenja u Političkoj upravi Ratne Mornarice.

Referat sam pripremio ja. Napisao sam veliki referat u kome je bilo dosta apstraktnih rečenica i prepisanih dijelova iz časopisa i direktiva. Konferencija je održana u velikoj sobi komande puka na prvom spratu. Prisustvovali su delegati iz organizacije u jedinici. Čitajući referat primjetio sam određene gluposti koje sam napisao i bespotrene konstatacije, pa sam ih vješto preskakao. Vidoje je to primijetio, ali ništa nije rekao.

Vidoje je govorio o značaju nove ujedinjene organizacije i njenoj prednosti, jer će ubuduće biti to masovna organizacija koja će obuhvatiti sve omladince na dobrovoljnoj osnovi.

Osnovni zaključak je bio: Osniva se ujedinjenjem SKOJ-a i Narodne omladine **jedinstvena organizacija Narodna omladina Jugoslavije**, čiji je dio i organizacija u našem Puku.

Svi smo postali članovi Omladinske organizacije. Ja sam dobio člansku knjižicu koju mi je izdalo Omladinsko odelenje Političke uprave JRM, a potpisao je Vidoje Žarković.

Članska knjižica Narodne omladine Jugoslavije

Člansku knjižicu ostalim članovima izdavao je naš Komitet Narodne omladine u Puku.

Toj reorganizaciji prethodile su velike pripreme, savjetovanja u Beogradu i Splitu. Dobili smo novu omladinsku organizaciju. Dosadašnji sekretari SKOJ-a postali su sekretari omladinskih komiteta. Profesionalnih oficira na dužnosti omladinskih rukovodilaca bilo je mnogo. Od omladinskih odelenja JA, Armija, Vazduhoplovstva i RM divizija, pukova i bataljona.

U 1951. godini dolazi do znatnog smanjenja profesionalnog omladinskog kadra, da bi se ukidanjem omladinske organizacije ta dužnost na svim nivoima ugasila.

Istovremeno smanjuje se cjelokupni politički kadar. Ukidaju se mesta političkih komesara četa, te organizacioni sekretari u bataljonima. Da bi u **1953.** godini bili ukinuti politički komesari u svim jedinicama, a uvedena funkcija pomoćnika komandanta za politički rad od bataljona na više. Time se uvodi jedno-komandni sistem. Komesari su ranije bili ravnopravni sa komandantima, te je bilo dvojno komandovanje.

Po ukidanju mesta omladinskog rukovodioca postavljen sam za političkog komesara Lučkog odreda Boka. Komandant odreda je bio **Rajko Kelečević**.

Ivan Huić, kapetan bojnog broda u penziji

Herceg-Novi, 8. februara 1998. godine